

Легкий подих (скорочено)

Іван Бунін

Легке дихання (скорочено)

На кладовищі, над свіжим глиняним насипом стоїть новий хрест, важкий і гладкий. У сірі дні квітня вітер видзвонює порцеляновим вінком біля підніжжя хреста. У нього вправлений великий опуклий порцеляновий медальйон — портрет гімназистки з радісними живими очима. Це Оля Мещерська.

Дівчинкою вона нічим не виділялася серед натовпу коричньових гімназичних сукеньок: гарненька, багата та щаслива дівчинка, кмітлива, пустотлива та безтурботна до Настанов класної дами. Та у чотирнадцять у неї вже була тонка талія, стрункі ніжки, у п'ятнадцять її усі вважали красунею. Вона нічого не боялася — ані чорнильних плям на пальцях, ані почервонілого обличчя, ані розпатланого волосся, ані заголеного у біготні коліна. Без усяких зусиль прийшли до неї витонченість, звабливість, блиск очей... Ніхто так не танцював на балах, як Оля Мещерська, ніхто так не бігав на ковзанах, як вона, ні до кого так не залицялися, як до неї. Непомітно вона стала дівчиною, постала її гімназична слава, пішли чутки, що вона легковажна і не може жити без залицяльників, що у неї був безумно закоханий гімназист Шеншин і навіть мало не вбив себе...

Останньою зимою Оля Мещерська зовсім збожеволіла від веселощів. Зима була снігова, сонячна, морозна, сонце рано опускалося за ялинки засніженого гімназичного саду і обіцяло на завтра гуляння на Соборній вулиці, ковзанку у міському саду, рожевий вечір і музику, натовп на ковзанці, серед якого Оля Мещерська була найбезтурботнішою, найщасливішою.

Одного разу на великій перерві, коли за нею ганялися пустотливі першокласниці, її запросили до начальниці. Оля з розбігу зупинилася, зробила глибокий вдих, швидко, звичним жіночим рухом поправила волосся, смикнула кутки фартуха і побігла нагору. Моложава, але сива начальниця спокійно сиділа із плетінням за столом, під імператорським портретом.

— Доброго ранку, mademoiselle Мещерська, — промовила вона французькою. — Я вже не вперше викликаю вас сюди поговорити про вашу поведінку.

— Я слухаю, madame, — відповіла Мещерська і присіла так граційно, як тільки вона одна вміла.

— Слухаєте ви мене погано, я вже переконалася в цьому, — сказала начальниця, підвівши на неї очі. — Не буду повторюватися, Не говоритиму довго.

Мещерській подобався цей дуже чистий і великий кабінет, який так гарно дихав у морозні дні теплом блискучої голанки та свіжістю конвалій на столі. Вона подивилася на молодого царя, написаного на весь зріст, на рівний проділ акуратно гофрованого волосся начальниці і мовчала.

— Ви вже не дівчинка, — багатозначно промовила начальниця, починаючи

дратуватися.

— Так, *madame*, — майже весело відповіла Мещерська.

— Але й не жінка, — із тиском сказала начальниця, її матове обличчя зажеврілося.

— Що це за жіноча зачіска?!

— Я не винна, *madame*, що в мене гарне волосся, — відповіла Мещерська.

— То ж ви не винні! — повторила начальниця. — Не винні у зачісці, у цих дорогих гребінцях, не винні, що розорюєте своїх батьків на туфельки у двадцять рублів! Але ж ви поки що гімназистка...

Тут Мещерська, не втративши простоти та спокію, перебила її:

— Вибачте, *madame*, ви припускаєтесь помилки: я жінка. І винний у цьому — знаєте хто? Друг і сусід мого батька, ваш брат Олексій Михайлович Малютін. Це сталося минулого літа у селі...

Через місяць після цієї розмови козачий офіцер, негарний, плебейського вигляду, зовсім не з кола Олі Мещерської, застрелив її на платформі вокзалу, серед натовпу. Усе підтвердилося: офіцер заявив слідчому, що Мещерська звабила його, була з ним близькою, поклялася стати дружиною, та на вокзалі, проводжаючи до Новочеркаська, мимохіть зауважила, що й не думала кохати його, що усі розмови про одруження — тільки знування з нього і дала прочитати сторінку з щоденника про Малютіна.

— Я перебіг ці рядки і прямо тут, на платформі, де вона гуляла, чекаючи, поки я скінчу читати, вистрелив у неї, — сказав офіцер. — Щоденник — ось він. Це було написано десятого липня минулого року.

У щоденнику було написано таке:

"Зараз друга ночі. Я міцно заснула, але одразу ж прокинулася... Сьогодні я стала жінкою! Усі поїхали до міста, я сама й така щаслива! Зранку гуляла в садку, в полі, в лісі, я була сама в цілому світі! Обідала одна, потім грала, під музику в мене виникло відчуття, що я житиму нескінченно і буду невимовно щасливою. Потім заснула у батьковому кабінеті. О четвертій мене розбудили — приїхав Олексій Михайлович. Мені було приємно його приймати. Він залишився, бо пішов дощ, жалкував, що не зустрів батька, ходив переді мною кавалером, жартував, що давно у мене закоханий. Ми гуляли в садку, була знову чудова погода, він вів мене під руку й говорив, що він Фауст із Маргариток". Йому п'ятдесят шість, він ще гарний і гарно вдягнений, очі молоді, чорні, борода зовсім срібна. За чаєм ми сиділи на скляній веранді, я почувала себе нездоровою й прилягла на тахті, а він палив, потім пересів до мене, промовляв люб'язності, розглядав і цілував мою руку. Я закрила обличчя шовковою хусткою і він кілька разів поцілував мене крізь неї... Не розумію, як це могло статися, я збожеволіла, я не думала, що я така! Тепер для мене тільки один вихід... Я відчуваю до себе таку відразу, що не зможу пережити цього!.."

Місто у ці квітневі дні стало чистим, сухим, каміння побілішало, по ньому легко й приємно йти. Кожної неділі, після обідні, Соборною вулицею йде маленька жінка в жалобі, у чорних лайкових рукавичках, з парасолькою з чорного дерева. Вона хреститься і звично йде головною алеєю кладовища. Дійшовши до лави біля хреста,

вона сідає й залишається під вітром на весняному холоді годину, дві. Слухаючи пташок та видзвонювання вітру у порцеляновому вінку, вона думає інколи, що віддала б півжиття, аби не було перед очима цього мертвого вінка. Як це можливо, що під ним та, чиї очі так безсмертно сяють з порцелянового медальйона! Як співставити з цим чистим поглядом усе те жахливе, що поєднане тепер з ім'ям Олі Мещерської?

Жінка — класна дама Олі, немолода дівчина, яка живе мріями, що замінюють їй справжнє життя. Спершу такою мрією був брат, з ним вона пов'язувала своє майбутнє, та його було вбито під Мукденом, потім вона переконувала себе, що вона — ідейна працівниця. Смерть Олі Мещерської стала для неї новим предметом невідступних думок і почуттів. Вона ходить на могилу, кожного свята, згадує личко Олі Мещерської у труні, серед квітів, та підслухану її розмову із Суботіною:

— У одній із батькових книжок я прочитала, якою має бути жіноча краса... Там стільки написано, що одразу все не запам'ятаєш: чорне волосся, яке кипить смолою, їй-богу, так і є: кипить смолою! — чорні, як ніч, вії, ніжний рум'янець, тонкий стан, довші за звичайні руки, маленька ніжка, помірно великі груди, круглі литки, коліна кольору мушлі, похилі плечі — як це точно! Та головне, знаєш що? — Легке дихання! А воно в мене є, — ось, послухай, як я дихаю, — справді, є?

Тепер легке дихання знову розсіялося у світі, у цьому хмарному небі, у цьому холодному весняному вітрі.